

İlkokul Serbest Etkinlikler Uygulamasına İlişkin Bir Durum Çalışması

A Case Study on the Implementation of Free Time Activities in Primary Schools

Derya YILMAZ GÜNDÜZ¹

Öz

Bu araştırma ilkököl 1-4. sınıflarda "Serbest Etkinlikler" uygulaması çerçevesinde okullarda neler yapıldığını ortaya koymak ve Millî Eğitim Bakanlığı tarafından bu uygulamaya geçilme gerekçeleri ile okullarda yapılan uygulamalar arasındaki uyumunu incelemek amacıyla, Ankara ilinde farklı ilçelerde yer alan iki okulda gerçekleştirilmiştir. Araştırma örnek durum araştırması olup veriler, gözlem ve görüşmeler yoluyla "Öğretmen Görüşme Formu" "Odak Grup Görüşme Formu" ve "Ders Gözlem Formu" vasıtasıyla toplanmıştır. Verilerin analizinde 'betimsel analiz yöntemi' kullanılmıştır. Elde edilen veriler sonucunda, en sık uygulanan etkinlik kitap okuma iken en az yapılan etkinlikler şiir dinleme ve okuma, boyama etkinliği ile sınıf içi serbest faaliyetler olduğu görülmüştür. Serbest etkinlikler uygulaması çerçevesinde yapılan etkinliklerin farklı sınıf düzeylerinde değişmediği görülmüştür. Serbest etkinlikler uygulamasına geçilme gerekçeleri ile uygulamaların arasındaki benzerliklerden ziyade, farklılıkların fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Farklı sınıflarda görev yapan öğretmenlerin ve görüşme yapılan öğrencilerin serbest etkinlikler uygulamasına ilişkin olumlu görüşte oldukları da belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Serbest etkinlik, serbest etkinlik uygulaması, serbest zaman

Abstract

This research has been conducted in two schools located in different districts of Ankara in order to demonstrate what is done in the context of the "Free Activities" in primary schools in grades 1-4 and to examine the compatibility between the reasons for adoption of this application by the Ministry of National Education and the practices implemented. The research is a case study and the data was collected through observation, interviews, "Teacher Interview Form", "Focus Group Interview Form" and "Course Observation Form". In the analysis of the data, the descriptive analysis method was used. According to the obtained data it was seen that the most frequently used activities were reading books whereas those with the lowest frequency were poetry listening and reading, painting activities and classroom activities. It was found that the activities carried out under the framework of the "Free Activities" did not change at different grade levels. It was concluded that the differences between the reasons for adopting "free activities" and its practices were far from similarities. Besides, it also found out that was the teachers who worked in different classes and the students interviewed were of positive opinions about the application of free activities.

Keywords: Free activity, free activity practice, free time

¹ Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, Türkiye

Atıf / Citation: Yılmaz Gündüz, D. (2020). İlkokul Serbest Etkinlikler Uygulamasına İlişkin Bir Durum Çalışması. *Kastamonu Education Journal*, 28(1), 1-16. doi:10.24106/kefdergi.3213

Extended Abstract

Introduction: Free activities are important in that it helps enhance a child's creativity, sense of sharing, willingness to cooperate, determination to finish what he sets out to do, will to assume and shoulder responsibility, ability to establish cause-effect relationship between events and motor skills. (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2013).

"Free Activity Practice" was announced in a press release to the public by the then Minister of National Education Nimet Çubukçu on 21. 07. 2010. In the press release, it was stated that the weekly course schedule of the primary schools was changed and the number of weekly hours of some lessons (i.e Turkish, Life Science, Science and Technology) was reduced and these hours were spared for Free Activities.

The proposed objectives for initiating Free Activities are as follows (MEB, 2010):

- a) To reduce the students' workload by reducing the number of compulsory courses
- b) To make students love school more
- c) To enable students to do activities and choose courses in accordance with their wishes and aptitudes

This research is considered important in that it reveals in detail what the teachers do in their classes in the scope of free activities, what the similarities and differences between the planned change and the practices implemented in the schools are, and what the parties who implement this practice think about. In this study, it is aimed to demonstrate what is done in the context of the "Free Activities" in primary schools in grades 1-4 and to examine the compatibility between the reasons for adoption of this application by the Ministry of National Education and the practices implemented. The research problem is to reveal the situation of the free activities which are put into practice being embedded into the schedule by removing hours from the compulsory courses in elementary schools without any arrangement in the curriculums.

Method: The research is a qualitative one designed as a case study. In a qualitative research, the most basic feature of case studies is that one or more cases are studied in depth. In the study, of the sample case designs put forward by Yin (1984), the holistic multiple case design is used (cited in Şimşek ve Yıldırım, 2011, 291). In line with this design, two different schools were chosen, the physical conditions and the regions they were in determined, how these activities were being carried out in were sought to be demonstrated.

Data collection tools: In order to gather data for the research, an observation form for course observation, an interview form for teachers and a focus group interview form for students have been developed. In the analysis of the data, the descriptive analysis method was used. In the analysis, first the data from the first school and then the data from the second school was analyzed. Recorded teacher and student interviews were dictated and then collected in the form of a report by the researcher. The data relevant to the research questions were grouped and the grouped data responses were used when comments were made. The interpretations are supported by directly referring to the text.

Findings: According to the results of the 27-hour observation made in the first school, in the light of focus group interviews and teacher interviews made by students, it is seen that in the free activities practice the types, selection and planning of free activities have been determined and made in line with the teachers' decision. In practice, what kind of activities are to be done is at the initiative of the teacher and the application is shaped accordingly. It is concluded that what kind of activities are to be carried out is at the initiative of the teacher and the practice is shaped accordingly. It is seen that the activities held in the schools are not of important influence in justifying the application of free activities. Similarly, in Free Activities, it seems that teachers prioritize keeping up with the syllabus rather than alleviating the students' workload. Form Masters indicate that the syllabi of the lessons hours of which were reduced were not changed accordingly, were not reduced content and so 'Reinforcement and Study' lessons have had to be taught.

When findings for the first school are generally taken into account, teachers and students do not want free activities to be removed from practice. While teachers emphasize that the practice needs to be restructured, students are not aware of its shortcomings, as they do not know what the practice is exactly about. The students think that teachers do not want to do free activities or do not do them in order to reinforce other lessons.

According to the results of the 20 hour-observation in the second school, in the light of focus group interviews and teacher interviews made by students it is seen that the selection and planning of the activities are determined in alignment with the teacher's decision. It is seen that students don't have the chance to choose the event to be held and the purpose of the activity is not shared with them.

When the views of the teachers and students in the second school views on Free Activities are considered together, it seems that neither group want Free Activities to be removed from practice. Just as in the first school, teachers here emphasize that the practice needs to be restructured, and students state that they want to Free Activities to be implemented.

Conclusion: The joint activities of the teachers in this two schools for the sake of Free Activities are reading books, rhetoric, watching movies, playing games and paintings. Teachers in both schools state that they are not sufficiently aware of the reasons for the introduction of free activities. According to findings from the interviews, the teachers support the implementation of the free activities, but they also highlight that the free activities should be arranged in such a way that all schools can implement them. Students in both schools state that they have complaints and dissatisfaction regarding the implementation of the Free Activities instead of the other courses. In the light of all these findings, although there are significant differences between the two schools in terms of physical infrastructure and other things, no significant difference in practice regarding the application of free activities is seen. Although the second school has a specialist for Free Activities, it was concluded that the students do not view these as free activities.

1. Giriş

Serbest zamanlarını verimli ve etkin bir biçimde kullanabilmek bireyin elinde olmakla birlikte, bu etkinliği ve verimliliği sağlamak, diğer bir deyişle anlamlı ve yararlı etkinliklere yönlendirmek, eğitimin bir parçası olarak görülmektedir. Tezcan (1981) serbest zamanı, bireyin hem kendisi hem de başkaları için bütün zorluklardan veya bağlantılardan kurtulduğu ve kendi isteğiyle seçeceği bir faaliyetle uğraşacağı; bireyin kesin olarak bağımsız ve özgür olduğu; iş yaşamının dışındaki zaman olarak tanımlamıştır. Serbest etkinlikler çocuğun; yaratıcılığını geliştirme, paylaşma, işbirliği, başladığı işi sonuçlandırma konusunda kararlı olma, sorumluluk alma, aldığı sorumluluğu yerine getirme, problem çözme, olaylar arasında neden sonuç ilişkisi kurma, kas becerilerini geliştirme açısından önemlidir (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2013).

“Serbest Etkinlikler Uygulaması”, dönemin Millî Eğitim Bakanı Nimet Çubukçu tarafından 21. 07. 2010 tarihinde, kamuoyuna bir basın açıklaması ile duyurulmuştur. Yapılan basın açıklamasında ilköğretim okullarının haftalık ders çizelgesinde değişiklik yapıldığı ve bazı derslerin (Türkçe, Hayat Bilgisi, Fen ve Teknoloji) haftalık ders saatlerinin azaltıldığı ve buradan kazanılan ders saatlerinin serbest etkinliklere ayrıldığı belirtilmiştir. Ancak bu derslerin öğretim programlarında herhangi bir değişikliğe ya da yeni bir düzenlemeye gidilmediği görülmektedir. Değişikliğe gerekçe olarak, ilköğretim ve orta öğretim kurumlarındaki öğrencilerin zorunlu ders yükünü hafifletmek, öğrencilere okulu daha çok sevdirmek, onların istek ve yetenekleri doğrultusunda etkinlikler yapmalarına ve ders seçmelerine olanak tanımak, gösterilmiştir. İlköğretim okullarında haftalık 30 saat ders uygulamasına devam edilmesi, ancak ilk üç sınıfta beş; dört ve beşinci sınıfta ise dört saat serbest etkinliklerin yapılması kararlaştırılmıştır (MEB, 2010).

Serbest etkinlikler uygulamasının ülkelerin eğitim programlarında yer alması yeni bir durum değildir. İngiltere’de eğitimi geliştirmek amacıyla hükümet stratejileri belirlenmiş ve bunların ışığında, 2004 yılından itibaren öğrencilerin kendi ihtiyaçlarına uygun olan programları izleyebilmeleri ve onlara daha fazla fırsat sunmak amacıyla zorunlu ders sayısının azaltılmasına karar verilmiştir. Ders saatlerinin azaltılması ile birlikte tüm öğretmenlerden, okullarında her yetenek düzeyindeki öğrenciler için farklı çalışma olanakları bulunduğunu garanti altına almaları beklenmiştir (Eurydice, 2005). Benzer bir uygulama Japonya’dadır. Japon eğitim sisteminin özgün uygulamalarına yönelik örneklerden biri kulüp etkinlikleridir. Japonya’da uygulanan kulüp etkinlikleri ülkemizdeki serbest etkinlikler ve sosyal etkinlikler uygulamasına örnek olabilecek bir yapıya sahiptir. Japon okullarında kulüp aktiviteleri oldukça önemsenen ve zorunlu kılınan eğitici çalışmaların başında gelmektedir. Romanya’da ilkokul düzeyinde haftalık ders saati 18-20 saat arasında değişiklik göstermektedir. Ders saatlerini belirlemede okul yönetimi ve öğretmenler yetkilidir. Her ders grubunun önemi, okuldan okula farklılık gösterebilmektedir (Ekinci,2010).

Ülkemizde ise serbest etkinlikler Cumhuriyet’in ilanından itibaren farklı isimler ve benzer bazı uygulamalar ile eğitim programlarında yer almış ve 2010 yılında MEB tarafından yapılan bir düzenleme ile ilkokulların 1 - 5. sınıflarının haftalık ders çizelgesine eklenmiştir (MEB, 2010). MEB serbest etkinlikler uygulaması haftalık ders çizelgesinde, 2012 yılında yapılan yeni bir düzenleme ile sadece ilk üç sınıfta uygulanacak şekilde değişiklik yapılmıştır. Hızlı bir kararla uygulamaya konulan ve yeniden düzenlenen serbest etkinlikler uygulamasının okullarda nasıl uygulandığı araştırılmaya değer bulunmuştur. Ayrıca yapılan düzenleme ile öğrencilerin okulu sevmelerinin sağlanıp sağlanmadığı, zorunlu ders yükünü hafifletip hafifletmediği, öğrencilerin ilgi ve istekleri doğrultusunda etkinlikler yapmalarına olanak sağlanıp sağlanmadığının da ortaya konulması önemli görülmektedir (MEB, 2012).

Yapılacak değişimlerin uygulamaya konulmadan önce derinlemesine araştırılması, yaşanabilecek sorunların önceden belirlenerek önlenmesinde önem arz etmektedir. Bu sorunlar en çok eğitimin üç temel bileşeni olan öğretmen, öğrenci ve program üzerinde etkilidir ve çözülmesi yine bu üç bileşeni etkilemektedir. (Arslan ve Özpınar, 2008, s.40). Öğretmenin yeterince hâkim olmadığı, öğrencinin içinde olmadığı ya da görüşlerinin dikkate alınmadığı uygulamalar, eğitim öğretim sürecinde çeşitli problemlerin yaşanmasını kaçınılmaz kılabilir. Nitekim Bıkmaz (2006), eğitim reformlarındaki başarısızlığın en temel nedenini, bu süreçte ana uygulayıcı olan öğretmenin eğitiminin ihmal edilmiş olmasına bağlamaktadır.

Serbest etkinlik uygulaması hakkında ilgili alanyazın taraması yapılmış ancak Milli Eğitim Bakanlığı’nın pilot uygulama ve ders hakkında bir eğitim ya da uygulamayı belirttiği bir dokümana ulaşılamamıştır. Bu araştırma ile görüşleri, önerileri ve ihtiyaçları dikkate alınmadan uygulamaya geçirilen Serbest etkinlik uygulamasına ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşleri ve onlar açısından nasıl algılandığı, öğretmenlerin bu konudaki bilgi eksikliğinin uygulamadaki etkilerinin neler olabileceği belirlenmeye çalışılmaktadır. Bu araştırma ile serbest etkinlik uygulamasında, okulların olanaklarının uygulamada farklılıklara neden olup olmadığı belirlenmeye çalışılmaktadır.

Genel olarak araştırmada toplanan veriler; öğretmenlerin serbest etkinlikler uygulaması kapsamında sınıflarında neler yaptıkları, planlanan değişimle okullarda gerçekleştirilen uygulamalar arasındaki benzerlik ve farklılıkların neler olduğunu ve bu uygulamayı gerçekleştiren tarafların bu konuda neler düşündüklerini detayları ile ortaya koymak açısından önemli görölmüştür.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada ilkokul 1-4. sınıflarda “Serbest Etkinlikler” uygulaması çerçevesinde okullarda neler yapıldığını ve MEB tarafından bu uygulamaya geçilme gerekçeleri ile okullarda yapılan uygulamalar arasındaki uyumun ortaya konması amaçlanmıştır.

Bu genel amaç çerçevesinde aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- a) Serbest etkinlikler uygulaması çerçevesinde okullarda ne tür etkinlikler yapılmaktadır?
- b) Serbest etkinlikler uygulamasına geçilme gerekçeleri ile öğretmenlerin gerçekleştirdikleri uygulamaların gerekçeleri arasındaki benzerlikler ve farklılıklar nelerdir?
- c) Serbest etkinlikler uygulamasına ilişkin olarak araştırmaya katılan;
 - Öğretmenlerin görüşleri nelerdir?
 - Öğrencilerin görüşleri nelerdir?

Araştırmanın Problemi

Bu araştırmanın problemini, ilkokullarda zorunlu derslerin öğretim programlarında bir düzenleme yapılmaksızın bu derslerin saatlerinden alınarak (azaltılarak) uygulamaya geçirilen serbest etkinliklerin uygulamadaki durumunu ortaya koymak oluşturmaktadır. Serbest etkinlikler uygulaması şeklinde yapılan düzenleme ile gerçekten öğrencilerin okulu sevmelerinin sağlanıp sağlanmadığı, zorunlu ders yükünü hafifletip hafifletmediğı, öğrencilerin ilgi ve istekleri doğrultusunda etkinlikler yapmalarına olanak sağlanıp sağlanmadığının da ortaya konulması önemli görölmektedir

2. Yöntem

Bu araştırma örnek durum çalışması (case study) şeklinde desenlenmiş bir nitel araştırmadır. Nitel araştırmalarda durum çalışmalarının en temel özelliğı bir ya da birkaç durumun derinliğine araştırılmasıdır. Duruma ilişkin etkenler (ortam, bireyler, olaylar, süreçler vb.) bütüncül bir yaklaşımla araştırılır ve ilgili durumu nasıl etkiledikleri ve ilgili durumdan nasıl etkilendikleri üzerinde odaklanılır (Şimşek ve Yıldırım, 2011, 77). Araştırmada Yin’in (1984) belirlediğı örnek durum desenlerinden bütüncül çoklu durum deseni kullanılmıştır (Akt. Şimşek ve Yıldırım, 2011, 291). Bu desende her bir durum kendi içinde bütüncül olarak ele alınır ve birbirleriyle karşılaştırılır (Şimşek ve Yıldırım, 2011, 291). Bu desene göre fiziksel koşulları ve buldukları bölgeler birbirinden farklı iki okul belirlenmiş ve bu okullarda serbest etkinlikler uygulamasının nasıl yürütüldüğü ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu iki okul belirlenirken sınıf mevcutları, okulların fiziki şartları, destek personel sayıları, okulların buldukları bölgeler gibi kriterler gözetenmiştir.

Çalışma Grubu

Birinci okul Sincan ilçesinde bulunmakta olup 2006 yılında kurulmuştur. Okul alt sosyo ekonomik düzeydeki ailelerin yaşadığı bir bölgededir. Okulda 43 öğretmen, 4 idareci, 1 memur ve 3 destek personel görev yapmaktadır. Toplam 1100 öğrenci bulunan okulda, sınıf mevcutları 25-35 kişi arasında değişmektedir. Okulun derslik sayısı 19 olup her sınıfta projeksiyon cihazı bulunmaktadır. Okulun hemen karşıısında, aynı bahçe içinde 2012-2013 eğitim-öğretim yılında açılan bir ortaokul mevcuttur. Bu ortaokul yapılırken okulun bahçesinin büyük bir kısmı kullanılmıştır. Haftalık ders çizelgesinde yer alan oyun ve fiziki etkinlikler dersi ya da serbest etkinliklerin uygulanabileceğı ayrı bir salon, müzik ve görsel sanatlar ile ilgili atölyesi bulunmamaktadır. Okulun bir tane çok amaçlı salonu bulunmaktadır. Bu salon öğretmenlerin ihtiyaçlarını karşılayacak düzeyde düzenlenmemiştir. Birinci okulun öğretmenlerinden üçü ve okulun müdürü yüksek lisans yapmıştır. Okuldaki iki öğretmen model uçak eğitimi, iki öğretmen satranç eğitimi ve bir öğretmen de sivil savunma eğitimi almıştır. Okuldaki öğretmenlerin meslekteki kıdemleri 10-18 yıl arasında değişmektedir.

İkinci okul Ankara ili, Çankaya ilçesinde bulunmaktadır. Okul üst sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerin yaşadığı bir bölgededir. 1999 yılında kurulan okulda 30 öğretmen, 2 idareci, 1 memur ve 6 destek personeli görev yapmaktadır. Toplam 780 öğrencinin bulunduğu okulda sınıf mevcutları 40-45 kişi arasında değişmektedir. Okulun derslik sayısı 19 olup her sınıfta projeksiyon cihazı bulunmaktadır. Oyun ve fiziki etkinlikler dersi ya da serbest etkinliklerin yapılabileceğı bir salon, spor etkinliklerinin gerçekleştirebileceğı spor salonları, yüzme havuzu,

basketbol ve voleybol sahaları ve yeterli büyüklükte bir okul bahçesi bulunmaktadır. Okulda müzik ve görsel sanatlar dersleri için bir atölye de vardır. Bu okulda tiyatro, dans, jimnastik gibi derslerin yapılabileceği yeterli donanıma sahip salonlar bulunmaktadır. Öğretmenler çalışma yapmak istedikleri salonlardan randevu alarak faydalanabilmektedir. Bu okul Türkiye ve Ankara içi birçok alandaki çalışma, etkinlik, yarışma ve sınavda ödüller kazanmıştır. Okuldaki müdür ve öğretmenlerden ikisi yüksek lisans yapmıştır. Okuldaki öğretmenlerden hemen hepsi hizmet içi eğitimlere katılmıştır. Okuldaki öğretmenlerin meslekteki kıdemleri 20-40 yıl arasında değişmektedir.

Araştırmaya katılan öğretmen ve öğrencilerin belirlenmesinde bir amaçlı örnekleme türü olan maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Bu örnekleme yöntemindeki amaç, çeşitlilik arzeden durumlar arasında ne tür ortaklıkların ve benzerliklerin var olduğunu bulmaktır (Şimşek ve Yıldırım, 2011, 109). Bu sayede her iki okul için hem öğretmen hem öğrenci açısından çeşitlilik sağlanmış, sonuçlar açısından ortaklıklar ve benzerliklerin neler olduğu ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Sincan İlçesindeki birinci okulda araştırmaya dahil edilen öğretmenlerin meslekteki kıdemi 14-18 yıl aralığında değişmektedir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin tümünün bu okuldaki çalışma süreleri toplam 7 yıldır. Sınıflarındaki öğrenci sayıları ise 25-30 aralığında değişmektedir. Öğretmenlerin mezun oldukları bölümler incelendiğinde sadece 4.sınıf öğretmenin sınıf öğretmenliği bölümünden, diğer öğretmenlerin ise farklı bölümlerden mezun oldukları görülmektedir. Ayrıca, araştırmaya katılan öğretmenlerden hiçbiri lisansüstü eğitim yapmamıştır.

Çankaya ilçesindeki ikinci ilkokulda araştırmaya dahil edilen öğretmenlerin meslekteki kıdemleri 23-39 yıl aralığında değişmektedir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin bu okuldaki çalışma süreleri ise 2-14 yıl aralığında değişmektedir. İkinci okulda 3 ve 4. sınıf öğretmeni Sınıf Öğretmenliği bölümünden, 1 ve 2. sınıf öğretmenleri ise Eğitim Enstitüsünden mezun olmuştur. Araştırmaya katılan öğretmenlerden lisansüstü eğitim alan öğretmen bulunmamaktadır.

Belirlenen okullarda 1, 2, 3 ve 4. Sınıf düzeylerinin her birinden bir sınıf seçilmiş ders gözlemleri yapılmıştır. Ardından öğretmen görüşmeleri ve öğrencilerle odak grup görüşmeleri yapılmıştır. Ders gözlemleri, öğretmen görüşmeleri ve odak grup görüşmeleri her okulda farklı zamanlarda yürütülmüştür.

Geçerlik ve Güvenirliliğe İlişkin Çalışmalar

Araştırma verilerinin iç geçerliliğini artırmak için araştırmada veri çeşitlemesi yöntemi kullanılmıştır. Veriler Gözlem Formu, Öğrenci Odak Grup Görüşme Formu ve Öğretmen Görüşme formu olmak üzere üç farklı veri toplama aracı ile toplanmış ve önce ayrı ayrı, daha sonra karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir. Bu sayede bir formdan elde edilen veri, diğer bir formdan elde edilen veriler ile karşılaştırılabilmiştir. Böylelikle elde edilen verilerin geçerlik ve güvenilirlikleri artırılmaya çalışılmıştır. Gözlem ve görüşme formları için araştırmacı dışında uzmanların görüşleri alınmış, soruların araştırmanın amaçlarına ve katılımcılara uygunluğu, açıklığı ve anlaşılabilirliği için uzman görüşlerine başvurulmuştur.

Araştırma bulgularının dış geçerliliğini artırmak için araştırma örneklemini oluşturan her iki okul fiziki donanımları, sosyo ekonomik düzeyleri, öğretmen sayıları, destek personeli sayıları vb. açılardan ayrıntılı olarak tanımlanmıştır. Araştırmada uygulama yapılacak okulların ve öğretmenlerin seçiminde amaçlı örnekleme stratejisi kullanılmıştır. İki okul, bulunduğu bölgenin sosyoekonomik düzeyine göre yüksek ve düşük sosyoekonomik düzeyi temsil etmek üzere seçilmiştir. Öğretmenler de farklı sınıf düzeylerini okutuyor olmalarına göre amaçlı olarak belirlenmiştir.

Araştırma verilerinin güvenilirliğini sağlamak amacıyla, araştırmada izlenen yöntem, veri toplama araçlarının hangi aşamalardan geçilerek hazırlandığı, verilerin nasıl toplandığı ve veriler toplanırken araştırmacının nelere dikkat ettiği açıklanmıştır. Araştırmacı bireysel varsayımlarının, ön yargılarının ve yönelimlerinin olabileceğinin farkında olup bu sebeple gözlem süresince derslere dahil olmamıştır. Gözlem sürecinde sadece izleyici olarak yer almış, elde edilen tüm veriler ham haliyle saklanmıştır. Araştırmada Kvale'in (1996) görüşme için belirlediği üç önemli etik konusu (gizlilik-confidentiality, onay –inform consent, sonuçlar hakkında bilgilendirme-consequences) dikkate alınmıştır. Araştırma süresince elde edilen veriler saklanırken, doküman haline getirilirken ve yorumlanırken araştırma etiğine özellikle dikkat edilmiştir. Verilerin gizliliğini sağlamak için araştırma kapsamına alınan okullar, görüşme yapılan öğretmen ve öğrencilerin tamamı için kodlar kullanılmıştır. Kodlamada, öğretmenlerin isimleri yerine önce sınıf düzeyi sonra büyük harfle kodu verilmiştir. Öğrencilerin ismi kullanılmamış

sadece konuşmayı yapan öğrencinin sınıf düzeyi verilmiştir. Araştırma iki farklı okulda yapıldığından okullar 'birinci' ve 'ikinci' olarak kodlanmış, açıklamalar yapılırken 'birinci okul, ikinci okul' şeklinde ifadeler kullanılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada verilerin toplanması amacıyla ders gözlemi için gözlem formu, öğretmenler için görüşme formu ve öğrenciler için ise odak grup görüşme formu geliştirilmiştir.

Serbest Etkinlik Gözlem Formu

Gözlem formu sınıf içerisinde serbest etkinlikler uygulamasına ilişkin neler yapıldığını belirlemek ve görüşmeler ile elde edilen verilerle karşılaştırma yapacak verileri toplamak amacıyla hazırlanmıştır. Bir alan yazın taraması yapılmış ve öncelikle araştırma soruları çerçevesinde bir taslak form oluşturulmuştur. Ardından gözlem formu, araştırmanın amaçlarına ve uzman görüşlerine dayalı olarak detaylandırılmıştır. Gözlem formu üç bölüm şeklinde hazırlanmıştır. Birinci bölümde, derste uygulanan etkinliğin türünü, kim tarafından ve nasıl (blok ya da ayrı) gerçekleştirildiğini belirlemek üzere üç soru yer almaktadır. İkinci bölümde, serbest etkinlik uygulamasının, sınıf içi uygulamasındaki eğitim durumları ile ilgili yirmi bir eğitim ifadesi yer almaktadır. Üçüncü bölümdeki sorularla serbest etkinliklerde ne tür etkinlikler yapıldığı, serbest etkinliklerin uygulamaya getiriliş gerekçeleri ile uygulanan etkinlikler arasındaki benzerlik ve farklılıkların neler olduğu olmak üzere ilk iki araştırma sorusu etrafında yapılandırılmıştır.

Serbest Etkinlik Öğretmen Görüşme Formu

Serbest etkinliklerin uygulamadaki durumunu, uygulama biçimine ilişkin görüş ve önerilerini belirlemek ve öğretmenlerin serbest etkinliklere ilişkin bakış açılarını ortaya koymak amacıyla hazırlanmıştır. Öğretmenlerin serbest etkinlikler uygulaması konusunda nasıl bilgi sahibi oldukları, serbest etkinlikler uygulamasına geçilme gerekçeleri hakkında neler bildikleri, serbest etkinlikler çerçevesinde yapılacak uygulamaları nasıl planladıkları, daha çok ne tür etkinlikleri yaptıkları ve bunun nedenleri, serbest etkinliklerin verimliliğini arttırmaya yönelik neler yapılması gerektiğini düşündükleri hakkında sorular yöneltilmiştir. Öğretmen görüşme formu araştırma sorularına cevap bulmak amacıyla iki kısımdan oluşmaktadır. İlk kısım öğretmenlerin kişisel bilgilerini belirlemek amacıyla oluşturulan sorulardan, ikinci kısım ise, ne tür etkinlikler yaptıkları ve uygulamaya ilişkin neler düşündüklerini belirlemek için hazırlanmış 8 sorudan oluşmaktadır.

Serbest Etkinlik Öğrenci Odak Grup Görüşme Formu

Serbest etkinlikler öğrenci odak grup görüşme formu, serbest etkinlik uygulamasına ilişkin öğrencilerin görüşlerini belirlemek üzere hazırlanmıştır. Görüşme formunun görünüş ve kapsam geçerliliği için bir ölçme ve iki alan uzmanından görüş alınmıştır. Bu öneri ve eleştiriler ışığında form yeniden düzenlenmiştir. Düzenlenen son taslak araştırma yapılacak olan birinci ilkokuldaki araştırmaya katılmayacak olan öğrencilerin ve dört öğretmenin görüşlerine sunulmuştur. Böylece görüşme formundaki soruların ifadelerinde öğrenciler açısından net olmayan ya da anlaşılmayan ifadeler olup olmadığı belirlenerek görüşme formuna son şekli verilmiştir.

Veri Toplama Süreci

Araştırmada veri toplama süreci ilk olarak birinci ve ikinci ilkokulda yapılan gözlemlerle başlamıştır. Serbest etkinliklere ilişkin ders gözlemleri gerçekleştirilmesinin ardından görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamındaki her iki okul ve sınıf düzeylerine göre planlanan ve gerçekleştirilebilen gözlem saatleri Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Birinci ve İkinci Okulda Planlanan ve Gerçekleştirilen Gözlem Saatlerinin Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımı

	1. Sınıf		2. Sınıf		3. Sınıf		4. Sınıf		Toplam	
	Planlanan gözlem saati	Gerçekleştirilen gözlem saati	Planlanan gözlem saati	Gerçekleştirilen gözlem saati	Planlanan gözlem saati	Gerçekleştirilen gözlem saati	Planlanan gözlem saati	Gerçekleştirilen gözlem saati	Planlanan gözlem saati	Gerçekleştirilen gözlem saati
Birinci ilkokul	10	8	10	6	10	8	10	5	40	27
İkinci ilkokul	10	4	10	7	10	2	10	7	40	20

Birinci ilkokulda; 1. sınıf düzeyinde 2, 2. sınıf düzeyinde 4, 3. sınıf düzeyinde 2, 4. sınıf düzeyinde 5 ders saati gözleminde; serbest etkinlikler dersi saatinde, haftalık ders çizelgesinde yer alan mihrer dersler işlenmesi sebebiyle yapılması planlanan 40 saatlik gözlemin 13 saatinde gözlem yapılamamıştır. İkinci ilkokulda; 1. sınıf düzeyinde 6, 2. sınıf düzeyinde 3, 3. sınıf düzeyinde 8, 4. sınıf düzeyinde 3 ders saati gözleminde; serbest etkinlikler yerine haftalık ders çizelgesinde yer alan mihrer dersler işlenmesi sebebiyle yapılması planlanan 40 saatlik gözlemin sadece 20 saatinde gözlem yapılamamıştır. Araştırmacı gözlem yapacağı sınıfa önceden giderek arka sıralarda bir yere oturmuş ve ders içerisinde katılımcı olmamıştır. Gözlemler öğretmenlerin araştırmacıya verdiği randevulara göre gerçekleşmiş, ancak yine de verilen randevulardan bazılarında serbest etkinlik yapılacağı belirtilmiş olmasına rağmen bu uygulama dışında başka bir uygulama gerçekleştirilmiştir. Bu durumda da araştırmacı ders sonuna kadar süreci gözlemlenmiş ancak bu gözlemler analiz kapsamına alınmamıştır. Gözlemler bizzat araştırmacı tarafından yapılmış ancak araştırmacının başka bir gözlemci bulamaması nedeniyle gözlemler arasındaki tutarlık incelenememiştir.

Araştırmanın ikinci aşamasında her iki okul için sınıflarında gözlem yapılan öğretmenler ile bireysel yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmeler yaklaşık olarak 30 dakika sürmüştür. Ses kaydına başlamadan önce öğretmenlere araştırmanın amacı ve görüşme süreci ile ilgili açıklamalar yapılmış ve ardından görüşmeye başlanmıştır.

Araştırmanın üçüncü aşamasında öğrenci odak grup görüşmeleri gerçekleştirilmiştir. Her iki ilkokulda araştırma kapsamına alınan her sınıf düzeyi için ayrı ayrı olmak üzere toplam sekiz odak grup görüşmesi yapılmıştır. Gruplar oluşturulurken kız ve erkek dengesi gözetilmiş ve katılımcıların gönüllü olarak katılmaları sağlanmaya çalışılmıştır. Her bir odak grupta 6 öğrenci bulunmuştur. Odak grup görüşmelerinin süresi öğrencilerin sorulara yanıt verme konusundaki istekleri ile bağlantılı olarak değişkenlik göstermekle birlikte yaklaşık olarak 30 dakika sürmüştür. Görüşme süresince araştırmacı, cevapları yönlendiren bir ifade ya da yorum kullanmamaya özen göstermiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmada görüşme verilerinin analizinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Bu sayede görüşülen ve gözlenen bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtmak amaçlanmaktadır. Bu tür analizde amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır. Bu amaçla veriler önce sistematik ve açık bir biçimde betimlenir, daha sonra bu betimlemeler açıklanır ve yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2011, 224). Verilerin analizinde önce birinci okula ait veriler, daha sonra da ikinci okula ait veriler analiz edilmiştir. Kayıt altına alınan öğretmen ve öğrenci görüşmeleri araştırmacı tarafından deşifre edilerek raporlaştırılmıştır. Bu aşamadan sonra metinler okunarak veriler araştırma soruları etrafında gruplanmıştır.

3. Bulgular

Bu bölümde serbest etkinlikler uygulamasında birinci ve ikinci okula ilişkin bulgular sırasıyla; serbest etkinlikler uygulamasında gerçekleştirilen etkinliklere ilişkin bulgular, serbest etkinlikler uygulamasına geçilme gerekçeleri ile okullardaki uygulamalar arasındaki benzerlikler ve farklılıklara ilişkin bulgular, serbest etkinlikler uygulaması ile ilgili olarak öğretmen görüş ve önerilerine ilişkin bulgular, serbest etkinlikler uygulaması ile ilgili olarak öğrenci görüş ve önerilerine ilişkin bulgular başlıkları altında sunulmaktadır.

Birinci Okula İlişkin Bulgular

Serbest Etkinlikler Uygulamasında Birinci Okulda Gerçekleştirilen Etkinliklere İlişkin Bulgular

Birinci ilkokul için planlanan gözlem sayısı 40 iken, 27 saat ders gözlemi yapılabilmektedir. Araştırmacının izleyici olarak katıldığı birinci okulda yapılan 27 saatlik ders gözlemi sonuçlarına göre, serbest etkinlikler uygulaması kapsamında kitap okumanın en sık uygulanan etkinlik olduğu belirlenmiştir. Her sınıf düzeyinde belirlenen birer şubede yapılan toplam 27 saatlik ders gözlemi sonuçlarına göre, serbest etkinlikler kapsamında birinci ilkokulda yapılan etkinliklerin neler olduğuna dair belirlemeler Tablo 2’de frekans değerleri ile verilmiştir. Frekans değerleri belirtilen sınıf düzeyinde kaç kez etkinliğin gerçekleştirildiğini göstermektedir.

Tablo 2. Sincan İlçesindeki Birinci Okulda Serbest Etkinlikler Uygulaması Kapsamında Yapılan Etkinlikler

Etkinlikler	1. Sınıf (f)	2. Sınıf (f)	3. Sınıf (f)	4. Sınıf (f)	Toplam (f)
Kitap Okuma	-	3	2	2	7
Güzel Konuşma ve Yazma	3	-	1	1	5
Şarkı Söyleme	2	1	1	-	4
Oyun Oynama	-	2	-	-	2
Film İzleme	-	-	2	-	2
Dramatizasyon	2	-	-	-	2
Şiir Dinleme ve Okuma	-	-	-	2	2
Bilmece ve Bulmaca	-	-	1	-	1
Boyama Etkinliği	1	-	-	-	1
Sınıf İçi Serbest Faaliyetler*	-	-	1	-	1

* Sınıf İçi Serbest Faaliyetler, öğretmenin sınıf içinde öğrencileri tamamen kendi hallerine bıraktığı zamanları ifade etmektedir.

Gözlemlerden elde edilen verilerin yanı sıra birinci okulda her bir sınıf düzeyinde öğrencilerle yapılan odak grup görüşmelerinde öğrencilere serbest etkinliklerde ne tür etkinlikler yaptıkları sorulmuştur. Alınan yanıtlar çerçevesinde bu etkinliklerin; boyama etkinlikleri, kes-yapıştır, drama, oyun, film izleme, dans, test çözme, kitap okuma, şarkı söyleme ve resim yapma olduğu belirlenmiştir. Öğretmen ve öğrencilerin yanıtlarına göre uygulanan ortak etkinlikler, kitap okuma ve şarkı söylemedir. Yapılan gözlemler, öğrencilerle yapılan odak grup görüşmeleri ve öğretmen görüşmeleri ışığında; serbest etkinlikler uygulamasında etkinlik türlerinin, seçiminin ve planlanmasının öğretmenlerin kararı doğrultusunda belirlendiği ve yapıldığı görülmektedir.

Veriler genel olarak değerlendirildiğinde serbest etkinlikler uygulaması çerçevesinde okullarda daha çok kitap okuma etkinliği yapılmasının nedeninin, sınıf içinde uygulamanın kolay olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Kitap okumanın ardından şarkı söyleme, güzel konuşma ve yazma etkinliği sık kullanılan diğer etkinliklerdir. Bu etkinliklerin de sınıf içinde uygulanması ve materyal gerektiğinde materyalin temininin kolay olması nedeniyle tercih edildiği düşünülmektedir. Bunun yanı sıra her sınıf düzeyinde, öğrencilerin yeterli bir okuma hızına ulaştırılması isteğinden kaynaklı olarak okuma etkinliğinin sık uygulanıyor olabileceği düşünülmektedir.

Serbest Etkinlikler Uygulamasına Geçilme Gerekçeleri İle Birinci Okuldaki Uygulamalar Arasındaki Benzerlikler ve Farklılıklara İlişkin Bulgular

Serbest etkinlik uygulamasına geçilme gerekçeleri hakkında dört öğretmenin de yeterince bilgi sahibi olmadıkları ve bildiklerini de kendi imkânları ile elde ettikleri görülmektedir. Yapılan görüşmelerde öğretmenler bu uygulamaya geçişte fikirlerinin alınmamasından dolayı memnuniyetsizliklerini dile getirmektedirler. Ayrıca, Serbest Etkinlik Uygulamasının gerekliliğine inanmadıkları görülmektedir. Öğretmenlerin tümü bu uygulamada önerilen etkinliklerin diğer derslerde de yapıldığını dile getirerek, bu uygulamanın tek başına etkili olmayacağı kanaatini vurgulamaktadırlar.

Serbest etkinlik uygulaması, ders yükünü hafifletmek amacıyla getirilmiş olmasına rağmen birinci okuldaki sınıf öğretmenlerinin bu gerekçeyi öncelikli görmediği düşünülmektedir. Etkinliklerin çoğunun öğrencilerin istekleri ve yetenekleri doğrultusunda yapılandırılan etkinlikler olmadığı görülmektedir. Öğretmenler serbest etkinliklerde öğrencilerin rahatlaması gerektiğini söylemekte birlikte, yapılan etkinliklerin bu şekilde düzenlenmediği görülmektedir. Yapılan ders gözlemlerinde serbest etkinliklerin bir kısmının diğer derslerin devamı olarak bir nevi 'Takviye ve Etüd' dersi gibi kullanıldığı belirlenmektedir. Gözlemler ve görüşmelerden elde edilen bulgular, yapılan etkinliklerin serbest etkinlikler uygulamasının gerekçelerinden biri olan, öğrencilerin okulu daha çok sevmelerini sağlamak, konusunda önemli bir etkisi olmadığını göstermektedir. Aynı şekilde Serbest Etkinlik uygulamalarının, öğrencilerin ders yükünü hafifletme amacına da hizmet etmemektedir.

Serbest Etkinlikler Uygulaması İle İlgili Olarak Birinci Okuldaki Öğretmen Görüş ve Önerilerine İlişkin Bulgular

Serbest etkinlikler uygulaması için öğretmenler; tiyatro, drama, halkoyunları, spor etkinlikleri, bilmece, tekerleme, film izleme ve serbest zaman etkinlikleri olarak önerilerde bulunmaktadır. Bu ortak önerilerin yanında öğretmenlerin farklı önerileri de bulunmaktadır.

Tiyatro oynatıyoruz. Sonra normal yaşantıda onların başına gelebilecek kötülükleri temalaştırıp bazen kötü adam, bazen kız çocuğu rolünde oynuyorum. (1. sınıf, İ).

Satranç bilen öğretmenler atanabilir. Bunlar özellikle bu ders saatinde satranç dersi verilebilir. Sonra halkoyunları. Yine çocuklar eğlensin. Halk oyunları alanında geliştirilebilir. Televizyonun yarar ve zararları hakkında bilgilendirilecek çalışmalar yapılabilir(3.sınıf,E).

Öğretmenlerin serbest etkinliklerin uygulanmasında yaşanan sıkıntıların ivedilikle çözülmesi gerektiği noktasında görüş birliği içinde oldukları görülmektedir. Çözüm önerileri arasında farklılıklar olsa da serbest etkinlikler uygulamasının gerekçelerinden uzaklaşarak uygulanmaya devam edildiği açıkça dile getirmektedirler.

Bunun da bir programı olabilir. Oturulup bunun üzerine profesyonelce bir çalışma yapıp bunun da programı şudur denilebilir. Okulların şartları göz önüne alınarak, uygulanabilir, girdisi, çıktısı belli. Bazı okullar var diyor ki, günlük planları da hazırlanacak. Bazıları diyor ki, yok efendim günlük planlar hazırlanmayacak yıllık planlarımız çıkarılmış sayfa sayfa gayet net. Kimileri diyor ki aylık faaliyet raporu ayın sonunda düzenlenecek. Kimileri diyor ki yok düzenlenmeyecek. Onu nerden çıkarttınız? Yani net değil. Kaç yıldır uyguluyoruz? 6-7 yıldır en az uyguladığımız bir şey. Bu konu bile net değil. Günlük plan çıkacak mı, çıkmayacak mı? Aylık faaliyet raporu olacak mı, olmayacak mı? Her okulda farklı farklı uygulamalar var. Herkes kafasına göre (4. sınıf, F).

Öğretmenler serbest etkinlikler uygulamasını; saatleri azaltılan derslerin öğretim programları düzenlenmediği, içerikleri azaltmadığı için 'Takviye ve Etüd' dersi olarak kullanmak zorunda kaldıklarını belirtmişlerdir.

Benim için etkili olanlar matematik ve Türkçe'de geri kaldığım konuların tekrarı ve onlarla ilgili yaptığım etkinlikler. (2.sınıf,H).

Bu durumda biz çoğunlukla kendi dersimizi yapıyoruz. Serbest etkinlikler dersine de dersimizi kaydırdık. Zorunlu olarak. Türkçeden eksik kalınca Türkçe dersine, Matematikten eksik kalınca Matematik dersi olarak yapıyoruz. Ona uyarlıyoruz. Bu şekilde programı yetiştirmeye çalışıyoruz. Öbür türlü programı yetiştiremeyiz. Diğer derslerin programını buna göre ayarlaması lazım. Yetiştiremediğimizde ne yapacağız? Bu dersten çalacağız (3. sınıf, E).

Sınıf öğretmenleri serbest etkinlikler uygulamasına olumlu bir bakış açısına sahip olmalarına rağmen katkısı hakkında aynı şeyi düşünmemektedirler. Aynı bir ders olarak tasarlanmış olmasının ve beklenen etkinliklerin okul için uygun olmadığını vurgulamaktadırlar. Serbest etkinlikler uygulamasının diğer derslere katkı sağlayacak etkinliklerin yapılması şeklindeki uygulamasının daha nitelikli ve etkin olduğunu ifade etmektedirler.

Serbest Etkinlikler Uygulaması İle İlgili Olarak Birinci Okuldaki Öğrenci Görüş ve Önerilerine İlişkin Bulgular

Tüm sınıf düzeylerinde, öğrencilerin önerdikleri etkinliklerde birçok ortak nokta fark edilmektedir. Bunun öğrencilerin okulda daha iyi vakit geçirmeye dair benzer beklentilerinin oluşundan kaynaklandığı söylenebilmektedir. Bununla birlikte öğrencilerden bazılarının sevdiği etkinlikleri, bazılarının sevmediği görülmektedir. Bu durumu ortadan kaldırmanın en uygun yollarından biri, öğrencilerin isteklerinin dikkate alınmasıdır. Serbest etkinlikler uygulamasında test çözmeyi istediklerini belirten öğrenciler de bulunmaktadır.

Yok yani. El becerimizi geliştiriyor o kadar.

Bence bir faydası var. Karnemizde güzel not alabiliriz güzel çizersek. Bir de el becerimiz geliyor. (2. sınıf)

Test çözünce katkısı oluyor bence. Dergiler falan yazmamızı güzelleştiriyor. Anlayarak yazmamızı sağlıyor. Türkçede, matematikte, hayat bilgisinde, resimde, müzikte hepsi yararlı oluyor. (3.Sınıf)

Resim çizmeyi sevmiyorum. Bazen sıkılıyorum, bazen sıkılmıyorum. Mesela böyle serbestçe olduğumuzda, serbestçe çizdiğimizde sıkılmıyorum. (3.sınıf).

Sosyal, fen, Türkçe 'den falan test çözüyoruz. Bu da derslerimizde daha başarılı olmamızı sağlayabilir. Oyunlarla da eğlenmemizi yani. Bizim kafamızın boşalmasını ve derse rahatça odaklanmamızı sağlıyor olabilir. İşlediğimiz konuları daha iyi kavrayabiliyoruz.

Ben kendimi hiç iyi hissetmiyorum. Normal dersteki gibi hissediyorum. Burası okul olduğu için oyunu bile okul gibi. (4. sınıf).

Bulgular genel olarak ele alındığında, birinci okulda öğretmen ve öğrenciler serbest etkinliklerin uygulamadan kaldırılmasına yönelik görüş bildirmemektedir. Öğretmenler uygulamanın yeniden yapılandırılması gerektiğini özellikle vurgularken, öğrenciler bu uygulamanın kapsamının tam olarak bilemediğinden eksikliklerinin de farkında değillerdir. Öğretmenler serbest etkinliklerin uygulanmayışını tamamen programın eksikliklerine ve diğer derslerin içeriklerinin fazla oluşuna bağlamaktadırlar.

İkinci Okula İlişkin Bulgular

Serbest Etkinlikler Uygulamasında İkinci Okulda Gerçekleştirilen Etkinliklere İlişkin Bulgular

Araştırmacının izleyici olarak katıldığı ikinci okulda yapılan 20 saatlik ders gözlemi sonuçlarına göre, serbest etkinlikler uygulaması kapsamında kitap okumanın en sık uygulanan etkinlik olduğu belirlenmiştir. Her sınıf düzeyinde belirlenen birer şubede yapılan gözlem sonuçlarına göre, serbest etkinlikler kapsamında ikinci okulda yapılan etkinliklerin neler olduğuna dair belirlemeler Tablo 3'de frekans değerleri ile verilmiştir. Frekans değerleri belirtilen sınıf düzeyinde kaç kez etkinliğin gerçekleştirildiğini göstermektedir.

Tablo 3. Çankaya İlçesindeki İkinci Okulda Serbest Etkinlikler Uygulaması Kapsamında Yapılan Etkinlikler

Etkinlikler	1. Sınıf (f)	2. Sınıf (f)	3. Sınıf (f)	4. Sınıf (f)	Topl am (f)
Kitap Okuma	-	5	-	1	6
Güzel Konuşma ve Yazma	4	-	2	-	6
Dans Çalışmaları	-	-	-	4	4
Spor Etkinlikleri	-	-	-	2	2
Şiir Dinleme ve Okuma	-	2	-	-	2

Tablo 3 incelendiğinde, kitap okuma ve güzel konuşma ve yazma etkinliklerinin en sık uygulanan etkinlikler olduğu görülmektedir. Bunu dans çalışmaları izlemektedir. İmkânları yeterli olmasına rağmen ikinci ilkokulda gözlem yapılan sınıflarda sadece 2 saatlik spor etkinliği gözlenmiştir. Serbest etkinlikler uygulaması kapsamında spor etkinlikleri ile şiir dinleme ve okumanın en az yapılan etkinlikler olduğu görülmektedir.

Sonuç olarak yapılan gözlemler, öğrencilerle ve öğretmenlerle yapılan görüşmeler ışığında; serbest etkinlikler uygulamasında etkinliklerin öğretmenin kararı doğrultusunda belirlendiği görülmektedir. Uygulamada ne tür etkinliklerin yapılacağına da öğretmenin inisiyatifinde olduğu ve uygulamaların buna göre şekillendirildiği belirlenmiştir. Kitap okuma etkinliğini öğrencilerin güzel konuşma ve yazma konusunda gelişimlerini sağlayacak etkinlikler izlemektedir. Okulun tiyatro salonunda yapılan dans çalışmaları, alanında uzman bir eğitimci tarafından gerçekleştirilmektedir. Okulda gözlem sırasında araştırmacı diğer alanında uzman eğitimciyle tanışmış, ancak derslerine gözleme gidilmediğinden bu veriler araştırma bulgularına eklenmemiştir.

Serbest Etkinlikler Uygulamasına Geçilme Gereksinimleri İle İkinci Okuldaki Uygulamalar Arasındaki Benzerlikler ve Farklılıklara İlişkin Bulgular

Tüm sınıf düzeyleri birlikte değerlendirildiğinde, serbest etkinlikler uygulamasında öğrencilerin yapılacak etkinliği seçme şanslarının olmadığı ve etkinliğin amacının öğrencilerle paylaşılmadığı görülmektedir. Öğretmenlerin etkinlik öncesinde herhangi bir hazırlık yapmadığı, etkinliklere ayrılan sürenin yeterli olduğu ve tüm sınıfın aynı etkinliği yaptığını belirlenmektedir. Ayrıca, serbest etkinlikler uygulamasında tüm sınıf düzeylerinde

öğrencilerin yapılacak etkinlikte kullandıkları araç-gereçlerin genellikle amacına uygun olduğu ki bunun genellikle hikâye kitabı olduğu, sınıf dışında yapılan çalışmalarda bazen tüm sınıfın bazen bir grup öğrencinin gerçekleştirdiği, öğretmenlerin sınıf içinde ya da dışında yapılan etkinliklerle ilgili değerlendirme yapmadığı ve gerekli olduğunda öğrencilere yardım ve destek sağladıkları ortaya konulmaktadır. Gözlem formlarındaki yazılı notlarla görülmüştür ki, öğrenciler öğretmenlerinin yardım ve destek amacıyla kullandığı ifadeleri, değerlendirme olarak algılamaktadır.

Serbest etkinlikler uygulamasına, öğrencinin ders yükünü hafifletmek amacıyla geçilmiş olmasına rağmen, ikinci okuldaki sınıf öğretmenlerinin uygulama biçimlerinden dolayı bu gerekçeyi öncelikli olarak görmedikleri düşünülmektedir. Bunun önemli bir göstergesi, serbest etkinlikler uygulaması saatlerinde sıklıkla başka derslerin işleniyor olmasıdır. Öğrencilerin istekleri ve yetenekleri doğrultusunda yapılandırılan etkinliklere gözlemler süresince rastlanmamıştır. Yapılan ders gözlemlerinde serbest etkinliklerin bir kısmının diğer derslere takviye amaçlı kullanıldığı görülmüştür. Okulda uzman bir eğitmen tarafından gerçekleştirilen dans çalışmalarının, serbest etkinlikler uygulamasının gerekçelerinden biri olan, öğrencilerin okulu daha çok sevmelerini sağlama konusunda olumlu bir etkisi olduğu düşünülmektedir. Serbest Etkinliklerde en göze çarpan uygulama uzman eğitmenlerin gerçekleştirdiği aktivite ve faaliyetlerdir.

Serbest Etkinlikler Uygulaması ile İlgili Olarak İkinci Okuldaki Öğretmen Görüş ve Önerilerine İlişkin Bulgular

Serbest etkinlikler uygulaması konusunda öğretmenler özellikle okul imkânlarının yeterli olmasının işlerini kolaylaştırdığını, ancak sınıf mevcutlarının kalabalık olması sorunu çözülmediği takdirde sadece imkânların yeterli olmasının bir işe yaramayacağını belirtmektedir. İkinci okulda birçok etkinlik uygulaması için yeterli olanaklar bulunmasına rağmen öğretmenler sınıf mevcutlarının fazla oluşundan dolayı uygulama yapamadıklarını dile getirmektedirler. Öğretmenler, öğrencilerin sosyal açıdan gelişmesi için yapılacak faaliyetleri desteklemekte ve bunun sağlanabilmesi için de etkinliklerin sınıf dışında düzenlenmesi ve uygulanmasının daha doğru olacağını vurgulamaktadırlar.

Bizim yine okulumuzun fiziki ortamı gayet güzel ama bu ortamda olmayan öğrenciler var. Topların bulunması, ip temin edilmesi ki çocuklar bunlarla oynayabilmesi için her zaman getirilmiyor. Bunların okul tarafından karşılanmasını önerebilirim. Ama işte 1. sınıflarımız çok kalabalık 39 kişi sıraların arasından çocuklar zor geçiyor. Nasıl bir köşe ayarlayacağız 20-25 kişi olsa yine bir köşe hazırlanır. Ama sınıf kalabalık olunca yapamıyoruz. Bizi o engelliyor fakat sınıfların çok kalabalık olmamasını öneririm her şeyden önce. Yine biz iyi başa çıktık. (1. sınıf, M).

Özellikle 3. sınıf öğretmeni ellerinden geleni yaparak etkinlikleri uygulamaya çalıştıklarını ancak sınıf mevcudunun fazla olmasının ve okulda yeterli sayıda ve donanımda bir tiyatro, dans, jimnastik salonunun bulunmamasının; serbest etkinlikler uygulamasının sınıf dışında uygulanmasına engel olduğunu belirtmektedirler. Bu sorunları kendi çabalarıyla aşamadıkları için uygulamada eksiklikler yaşadığını söylemişlerdir.

Çocuklar yine aynı düzen ve aynı sıra sisteminde oturmak zorunda kalıyorlar. Hiçbir anlamı olmuyor. Normal bir dersten farkı olmuyor. Programı uygulayabilmek için dediğim gibi küçük gruplar olması lazım. Sınıf içinde belli köşeler oluşturulması lazım. Belki o zaman daha da etkili olur. Onlar olmadığı zaman sınıfta kalındığı zaman farklı bir ders olarak algılayamıyorlar. (3.sınıf, A).

Uygulamanın içeriğinin de resim, müzik, drama ile birleştirilmesini, uygulamanın monotonluktan kurtarılmasını önermektedirler. Genellikle öğrencilerin fiziksel hareketini gerektiren etkinliklerin programa eklenmesini önermektedirler. Bununla birlikte ikinci okulun, Ankara ilinde imkânları yeterli okullardan biri olmasına rağmen, öğretmenler serbest etkinliklerde beklenenleri yerine getirmek için bu koşulların da yeterli olmadığını düşünmektedirler.

Bol miktarda resim, müzik, drama etkinlikleri olsun istiyorum. Öyle olacağına iki üç saat resim, iki üç saat müzik olsa serbest etkinlikler yerine. Onların adı değişse daha iyi olur diye düşünüyorum. Mesela drama öğretmeni olması gerekir her okulda. O serbest etkinliklerde o öğretmenin çocuklara faydalı olması.(4.sınıf, Z).

Serbest Etkinlikler Uygulaması ile İlgili Olarak İkinci Okuldaki Öğrenci Görüş ve Önerilerine İlişkin Bulgular

Serbest etkinlikler uygulamasına ilişkin öğrenciler oldukça olumlu bir bakış açısına sahiptirler. Serbest etkinlikler uygulamasının diğer derslerine faydalı olduğunu söylemelerine rağmen alınan cevaplar incelendiğinde öğrencilerin uygulanan birçok etkinliği serbest etkinlikler uygulaması ile karıştırdıkları görülmüştür. Bu durum, öğrenciler üzerinde serbest etkinlikler uygulamasına ilişkin yeterli algının sağlanamadığı şeklinde yorumlanabilir. Bu karışıklığın diğer bir sebebi de serbest etkinlikler uygulamasının diğer derslerin içeriği ile çok fazla benzerlik gösteren etkinlikler içermesi olabilir.

Etkinlik yaparak, serbest etkinliklerde daha iyi anlıyoruz. Matematikte kesirleri yeni işlemeye başladık. Öğretmen onunla ilgili bize etkinlik yaptırıyor. O zaman daha iyi anlıyoruz. Böyle kağıdı kesiyoruz. Böyle boyuyoruz. O zaman daha iyi anlıyoruz (3. sınıf).

Serbest etkinlik uygulaması konusunda ikinci okuldaki öğretmen ve öğrencilerin görüşleri birlikte ele alındığında, her iki grubun da serbest etkinliklerin uygulamadan kaldırılmasını istemediği görülmektedir. Öğretmenler tıpkı birinci okulda olduğu gibi uygulamanın yeniden yapılandırılması gerektiğini vurgulamakta, öğrenciler ise, serbest etkinliklerin uygulanmasının devam etmesini istediklerini belirtmektedirler.

Serbest etkinliklerin bence derslere katkısı var. Serbest etkinlik yapınca derslere de moral oluyor böyle. Sevinç oluyor falan ama genelde çıkarmıyor. Serbest etkinliği yapmadığımız haftalarda tam derse konsantre olamıyorum. Bakıyorum tahtaya bir şey anlamıyorum. Öğretmen sanki sessiz anlatıyor gibi. Mesela o hafta dışarı çıkıp oynadıysak spor derslerine gittiysek derslere daha iyi konsantre olabiliyorum.

Sakinliyoruz, beynimiz dinleniyor.

Bence serbest etkinliklerin normal derslere etkisi var. Çünkü orda eğleniyoruz, eğleniyoruz. Kafamız daha çok alıyor. Dinlenmiş oluyoruz (4. sınıf).

4. Sonuç ve Öneriler

Serbest etkinlikler uygulaması çerçevesinde okullarda yapılan etkinliklere bakıldığında; her sınıf düzeyinde toplamda onar ders saati olarak planlanan gözlemlerin her iki okulda da neredeyse yarıya yakınında diğer mihver derslerin devamı olarak yapıldığı görülmüştür.

Her iki okula baktığımızda öğretmenlerin serbest etkinlikler uygulamasında yaptıkları ortak etkinliklerin; kitap okuma, güzel konuşma ve yazma, film izleme, oyun ve resim yapma olduğu görülmektedir. Sınıf öğretmenleri okullarında, imkânlar ölçüsünde yapabildiklerini belirttikleri bu uygulamaların öğrencileri geliştirdiğine inanmaktadırlar. Bu bağlamda serbest etkinlikler uygulamasının MEB tarafından hedeflenen etkinlikler bağlamında çeşitliliğe ulaştığı söylenemez.

Okullarda yapılan etkinlik türlerinin öğrencilerin vizyonlarını geliştirme amacına hizmet edip etmediği tartışılması gereken konulardan biridir. Okullarda yapılan serbest etkinlikler uygulamasının daha çok öğretmenlerin o anki isteğine göre şekillendiği ve öğretmenlerin en az yorulacakları etkinlikleri tercih ettikleri görülmüştür. Ancak yapılan etkinliklerin birbirine benzer ya da tek tip etkinlikler olmasının sorumluluğunu tamamen öğretmene yüklemek de doğru değildir. Öğretmenler yeterince bilgi sahibi olmadıkları ve motive edilmedikleri bu uygulamayı gerçekleştirmek yerine daha aşına oldukları ve öğrenciye katkısına inandıkları etkinlikleri tercih etmeleri doğal bir sonuçtur. Ayrıca öğretmenler serbest etkinlik uygulamasını yapmaktan ziyade başta Türkçe dersi olmak üzere, diğer mihver derslere katkı sağlayacak etkinliklerin daha faydalı olacağına dair inançları da uygulamanın tek tip etkinliklerle devam etmesine sebep olmaktadır.

Araştırmada serbest etkinlikler uygulamasında, ders gözlemine gidilip yerine başka dersler yapıldığı için ders gözleminin gerçekleştirilemediği durumlar da yaşanmıştır. Sınıf öğretmenlerinin serbest etkinlikler yerine, diğer dersleri uygulama konusunda herhangi bir çekince ve kaygı taşımadıkları kendileri tarafından da ifade edilmiştir. Öğretmenlerin diğer dersleri uygulamadaki rahatlıkları sınıf içi gözlemlerde tutulan yazılı notlarla da belirlenmiştir. Haftalık ders çizelgesinde serbest etkinlikler uygulaması olarak gösterilen ve araştırmacının gözlem yapabileceği ders saati olarak belirlenen gün ve saatte, başka derslerin yapılması ve araştırmacıya herhangi bir bilgi verilmeden derse başlanması da bunun önemli bir başka göstergesi olmuştur. Serbest etkinlikler uygulamasını, takviye ve etüd dersi olarak kullanma durumu sınıf düzeyi ile doğru orantılı olarak artış göstermiştir. Bunun sebebinin, serbest etkinlikler uygulaması programa eklenirken ders saatleri azaltılan, ama öğretim programları aynı kalan derslerin içeriğinin yetiştirilmesi kaygısı olduğu bir gerçektir. Çünkü sınıf düzeyi arttıkça mihver derslerin konu yoğunluğu artmakta ve öğretmenler programı yetiştirmekte zorlanmaktadırlar. Bu durumda öğretmenler, serbest etkinlikler dersinde bu mihver dersleri işlemeyi çözüm olarak düşünmüşlerdir. Öğretmenler bu durumu bireysel bir noksanlık olarak görmemişlerdir. Mecbur kaldıkları için bu biçimde uygulamalar yaptıklarını vurgulamışlardır.

Gün (2013) de bir araştırmasında, serbest etkinlik uygulamaları ile azalan mihver ders saatlerinin öğrencilerin akademik başarılarına olumsuz bir etkisinin olup olmadığı belirlemeye çalışmış ve öğretmenlerin yarıya yakınının uygulamalardan dolayı azalan ders saatlerinin öğrenci başarısına olumsuz bir etkisi olmadığı, diğer yarısının da tam tersi görüşle öğrenci başarısını olumsuz yönde etkilediği yönünde görüş bildirdiklerini belirlemiştir. Öğretmenler serbest etkinliklerin yapılıp yapılmaması konusunda ortak bir görüşe sahip değillerdir. Serbest etkinlikler uygulaması gerekçelerinin öğretmenler tarafından anlaşılmasının bu duruma sebep olduğu düşünülmektedir.

Sarıkaya (2013) araştırmasında serbest zaman etkinliklerinde diğer derslerin eksik kalmış kazanımlarının işlenmesi durumu ile okulun bulunduğu bölgenin sosyo-ekonomik düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma bulmuştur. Okulun bulunduğu bölgenin sosyo-ekonomik düzeyi yükseldikçe serbest zaman etkinlikleri dersinde, eksik kalmış kazanımların işlenmesi durumunun azaldığını belirlemiştir ki araştırmanın bulguları ile bu bulgular aynı doğrultudadır. Dünder ve Karaca (2011) de araştırmasında özellikle 1, 2 ve 3. sınıf düzeyinde serbest etkinlikler dersinin genellikle Türkçe dersi etkinlikleri yapılarak kullanıldığını, ders saatleri içerisinde başka derslerin işlenmesinin oranının yüksek olduğunu belirlemiştir. Tüm bu bulguların araştırmanın bulgularıyla örtüştüğü görülmektedir.

Ayrıca her iki okulda da etkinlik türlerinin eğitim-öğretim yılı başında yapılan zümre toplantısında kabul edilen yıllık planla belirlendiğini ancak bu planın öğretmenler için bağlayıcı ya da yönlendirici bir etkisinin olmadığı öğretmenler tarafından belirtilmiştir. Serbest etkinlikler uygulaması planlarının internetten indirildiği ve herhangi bir değişiklik ya da okula ve sınıfa dair bir uyarılma yapılmadığı planların incelenmesi sonucunda belirlenmiş diğer bir bulgudur. Okul ortamı dışında serbest zamanlarını etkin değerlendirme becerisinin ne kadar önemli olduğu bir gerçektir. Bu anlamda serbest etkinlikler uygulamasının öğrencilerin okul dışındaki boş zamanlarında neler yapabileceklerine ilişkin algılarını geliştireceği unutulmamalıdır. Bu algı öğrencilerin okul dışında yaşayabilecekleri sakıncalı ortamlardan kaçınmaları ve kendilerini olumsuz yaşantılardan korumaya yönelik tutum ve davranışları geliştirmesi açısından önemlidir. Sınıf öğretmenleri istedikleri etkinlikleri istedikleri derste uygulamaktadırlar. Oysaki serbest etkinlikler uygulaması öğrencilerin okul dışındaki ortamlarında da yapacakları etkinlikler açısından katkı sağlayabilecek etkinlikler olmalıdır. Çok yönlü, esnek, uyumlu bireyler yetiştirmenin yollarından biri de öğrencilerin istek ve ilgilerine öncelik vermek ve onların farklı etkinlikler yoluyla gelişimlerini desteklemektir. Mihver derslerin programlarının yetişmesi ne kadar önem arz ediyorsa, serbest etkinliklerin öğrencilere sağlayacağı katkılar da bir o kadar önem arz etmektedir. Bu noktada öğretmenlerin taslak bir plan ile durumu çözemedikleri, aynı oranda da işlevselliği yüksek ve çok yönlü etkinlikler ile yapılandırılmış bir plana ihtiyaç duydukları açıktır.

Serbest etkinlikler uygulamasına geçilme gerekçeleri ile öğretmenlerin gerçekleştirdikleri uygulamalar arasındaki benzerlikler ve farklılıklara bakıldığında; birinci ve ikinci okulda gerçekleştirilen etkinlik türlerinin diğer derslerde kullanılan etkinliklerle benzerlik taşıdığı sonucuna ulaşılmıştır. Her iki okul için de etkinliklerin öğrencilerin okulu daha çok sevmelerini sağlama, ders yükünü azaltma, ilgi ve istekleri doğrultusunda hazırlanmadığı söylenebilmektedir. Sadece ikinci okulda serbest etkinlikler uygulaması gerekçelerine uygun olan dans etkinliklerinin yapılabildiği görülmektedir.

Her iki okulda da öğretmenler, serbest etkinlikler uygulamasına geçilme gerekçelerinden yeterince haberdar olmadıklarını belirtmişlerdir. Serbest etkinlikler uygulaması konusunda öğretmenlere gerekli bilgi ve donanımın sağlanmadığı görülmüştür. Öğretmenler bu uygulama hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları için katkılarında ilişkin inançlarının da zayıf olduğu görülmektedir. Bu durum da serbest etkinliklerin uygulanmaması ya da sıklıkla aynı etkinliğin uygulanması sonucunu doğurmuştur. MEB tarafından belirtilen serbest etkinlik türlerinin birçoğunun öğretmenler tarafından uygulanmadığı görülmüştür. Bu noktada; serbest etkinlikler uygulamasına geçilme gerekçeleri ile öğretmenlerin gerçekleştirdikleri uygulamalar arasındaki benzerliklerin az ve farklılıkların fazla olduğu yargısına ulaşılabilir.

Serbest etkinlikler uygulaması öğrencilerin okulu daha çok sevmesini amaçlamasına rağmen sınıf içi gözlenen durum; diğer derslerden çok da farklı etkinliklerin yapılmadığıdır. Diğer bir gerekçe olan, öğrencilerin ders yükünü hafifletmek gerekçesi özellikle 3 ve 4. sınıflarda gözlenmemiştir. Mihver derslerin içeriğinin azaltılmadığı süreçte de farklı bir sonuç beklenmemelidir. Dünder ve Karaca (2011) öğretmenlerin serbest etkinlikler dersine hazırlık noktasında büyük sıkıntı çektiklerini belirlemişlerdir. Ancak MEB'in ARGE Biriminin (2012) Ankara'da yaptığı bir araştırmada, öğretmenlerin % 64'ü etkinlikleri verimli bir biçimde yaptıklarını ortaya koymuştur. Ancak MEB, ARGE'nin bu bulgusu ile bu araştırmanın bulguları örtüşmemektedir.

Öğretmenler genel olarak serbest etkinlikler uygulamasına olumlu bakmalarına rağmen, uygulamanın bu biçimde devam edemeyeceği, dersin işlevselliğinin, sınıf mevcutlarının ve okulun fiziki imkânlarının dikkate alınarak yapılacak yenilik ve değişikliklerle artırılması gerektiğini belirtmişlerdir. Bu, Gün (2013)'ün öğretmenlerin büyük çoğunluğunun uygulamalar için okullarda derslikler düzenlenmesi ve derslerde kullanılacak materyallerin okullara sunulması gerektiğini ifade ettikleri bulgusu ile de örtüşmektedir.

Öğretmenler serbest etkinlikler uygulamasına ilişkin kaynak ve hizmet içi eğitim talep etmişlerdir. Dünder ve Karaca (2011) ise, araştırmaya katılan öğretmenlerin büyük bir çoğunluğunun bu dersin uygulamasına ilişkin; kaynak sıkıntısı çektiklerini, net olarak ne yapacaklarını bilmediklerini, çoğunlukla tekrara düştüklerini ve sürekli

aynı etkinlikleri yaptıklarını ifade ettiklerini ortaya koymuştur. Ayrıca, bu dersteki etkinliklerin uygulanması noktasında, okulların fiziksel koşulları ve sınıf mevcutlarının kalabalık olmasının olumsuzluk yarattığı da orta konulmuştur. Dündar ve Karaca'nın (2011) bulguları bu araştırmanın bulguları ile tamamen örtüşmektedir.

Serbest etkinlikleri uygulaması ile ilgili olarak; farklı sınıflarda görev yapan öğretmenlerin ve farklı sınıf düzeylerine devam eden öğrencilerin görüşlerine bakıldığında; öğretmenler serbest etkinlikler uygulanmasına devam edilmesini desteklemekte ancak serbest etkinliklerin tüm okulların uygulayabileceği şekilde düzenlenmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Her iki okul öğretmenlerinin serbest etkinlikler uygulamasının yeniden yapılandırılması gerektiği konusunda fikir birliğinde oldukları görülmektedir. Veriler öğrenciler açısından değerlendirildiğinde iki okula ilişkin aynı sonuca ulaşılmaktadır. Öğrenciler serbest etkinlikler uygulamasının devam etmesini istemektedir.

Öğretmen ve öğrencilerin serbest etkinlikler uygulamasına ilişkin istek ve önerileri birçok noktada benzerlik göstermektedir. Öğretmenlerin büyük çoğunluğu; uygulamayı MEB tarafından görevlendirilen uzman öğretmenlerin gerçekleştirmesinin uygun olduğu yönünde görüş belirtmişlerdir. Bunun yanı sıra okulun fiziki imkânları (tiyatro salonu, dans salonu, jimnastik salonu, oyun sahaları vb.) artırılmadığı takdirde uygulamanın gerekçelerinin gerçekleştirilmesinin zor olduğunu ifade etmişlerdir. Ancak tek başına okulun fiziki koşullarının iyileştirilmesi serbest etkinliklerin uygulanabilirliğini artırması mümkün değildir. Çünkü araştırma kapsamına alınan ikinci okulda yeterli sayıda salon ve saha bulunmasına yani fiziksel aktivite içeren etkinlikleri yapacak imkânlar bulunmasına rağmen, öğretmenler bu kez de sınıf mevcutlarının kalabalıklığından dolayı etkinlikleri gerçekleştirmekle ilgili sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenler serbest etkinlikler uygulamasının uygun olduğunu, ancak şartlar sebebiyle uygulanamadığını tekrar tekrar vurgulamışlardır.

Öğretmenler dersin gerekliliğine inanmadıklarını ve bu nedenle uygulamayı istemediklerini söylemelerine rağmen öğrenciler bunun tam aksine dersin uygulanmasına ilişkin oldukça istekli oldukları belirlenmiştir. Bu da öğrencilerin okulda daha eğlenceli vakit geçirme isteklerinin ne kadar fazla olduğunun bir göstergesidir. Öğrenciler mihver derslerin bir şekilde yetişeceğini, biraz daha rahatlamaları için bu uygulamanın önemini dile getirmişlerdir. Öğretmen ve öğrenci arasındaki bu bakış açısı farklılık nedeninin önceliklerin farklı olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Öğretmen konuları tamamlama ve pekiştirme telaşı yaşarken, öğrenciler okul içinde sıkılmayacakları etkinliklerin beklentisindedirler.

Yapılan alan yazın taramasında Dündar ve Karaca (2011), Gün (2013), Sarıkaya (2013) araştırmalarının bulguları incelendiğinde, öğretmenlerin serbest etkinliklere olumlu bir bakış açısına sahip oldukları ortaya konulmaktadır. Bu sonuç araştırmanın bulgularıyla da örtüşmektedir. Öğretmenler serbest etkinlik uygulamasına ilişkin olumlu bir bakış açısına sahiptir.

Tüm bu bulgular ışığında, her iki okulun fiziki altyapısı ve diğer özellikleri bakımından belirgin farklılıklar olmasına rağmen serbest etkinlikler uygulamasına ilişkin önemli bir uygulama farklılığı belirlenmemiştir. Sınıf öğretmenleri fikirleri alınmadan, bir nevi emri vaki bir şekilde uygulamaya getirilen serbest etkinlikler uygulama konusunda hevesli ve istekli görülmemişlerdir. Serbest etkinlikler uygulamasının pilot uygulaması yapılmamıştır. Dolayısıyla aksaklıkları belirlenip uygulanabilirliği artırılmamış ve okulların fiziki şartları düşünülmemiştir. Öğretmenlerin bu durumlar sebebiyle uygulamaya ilişkin yeterli çabayı göstermedikleri bu araştırmanın bulgularından biridir. İki okuldaki uygulamalar incelendiğinde, yapılanların serbest etkinlikler uygulaması adına çok da etkili ve verimli olmadığı bir gerçektir. Serbest etkinlikler uygulaması çerçevesinde okullarda genellikle uygulanabilirliği yüksek, materyal temini kolay ve mihver derslerin içeriğini destekleyecek etkinlikler uygulandığı sonucuna ulaşılmıştır. Gözlemlenen etkinlikler içerisinde; en sık uygulanan etkinlik kitap okuma iken, en az yapılan etkinlikler şiir dinleme ve okuma, boyama etkinliği ile sınıf içi serbest faaliyetlerdir.

Serbest etkinliklerin uygulanabilirliğini artırmanın yolu gerekçeleri karşılanmak üzere bir çerçeve program hazırlanması ve uygun bir şekilde yeniden tasarlanmasıdır. Serbest etkinlikler uygulaması için hazırlanacak bu çerçeve programın yanı sıra öğretmenlere gerekli doküman ve materyal sağlanmasının faydalı olacağı düşünülmektedir. Ancak öğretmenler neye hizmet ettiğini bilmedikleri bir uygulamaya gönüllü olmamaktadır. Bu nedenle hazırlanacak programda öncelikle öğretmenlerin görüş ve önerileri alınmalıdır. Devamında da öğretmenlere uygulamaya ilişkin hizmet içi eğitim verilmelidir.

Serbest etkinlikler uygulaması bireylerin ihtiyaçları ve ilgilerine göre şekillendirilmelidir. Ancak, sınıf mevcutlarının değişkenlik gösterdiği durumlarda, öğretmenlere uygulayabilecekleri alternatif etkinlikler de önerilmelidir. Özellikle diğer derslerin içeriğinde fazlasıyla yer alan etkinlikler (kitap okuma, şarkı ve türkü söyleme, güzel konuşma ve yazma gibi) yerine özellikle drama, rol oynama, canlandırma, çizgi film izleme, satranç, tiyatro

vb. etkinliklere ilişkin açık ve net bir biçimde yeterli bilgi öğretmene sunulmalıdır. Araştırmanın önemli bulgularından biri olan; öğrencilerin daha çok fiziksel aktivite içeren etkinlikleri sevmeleri ve istemeleri beklentisini karşılayabilecek etkinlikler programa eklenebilir. Serbest etkinliklerin içeriği öğrencilerin sosyal gelişimlerini destekleyecek, yaratıcılıklarını ortaya çıkarmalarına ve yeteneklerini keşfedebilmelerine daha fazla olanak sağlayacak etkinlikler üzerinde yeniden yapılandırılmalıdır.

Araştırma sonucunda görülmüştür ki; serbest etkinlikler uygulaması ne gerekçelerine hizmet etmekte ne de tamamen diğer derslerin yerine kullanılmaktadır. Serbest etkinlikler uygulaması arada kalmış ve bir bakıma öğretmenlerin istediklerini yapabilecekleri 'ders saatleri' şeklini almıştır. Araştırmacı tarafından, serbest etkinliklerin ders yerine kullanılmasından çok benzer ilgi ve yeteneklere sahip öğrencilerin okul tarafından ortak bir uygulama alanı olarak belirledikleri bir salon, atölye ya da bir sınıfta toplanarak uygulama gerçekleştirilmesi önerilmektedir. Bu uygulama kulüp çalışmalarıyla benzerlik göstermekle birlikte öğrencilerin tercih edecekleri alanda eğitim alabilmelerine olanak sağlanması açısından önemlidir. Serbest etkinlikler uygulamasının bu şekilde hem öğretmenlerin hem öğrencilerin istek ve ihtiyaçları doğrultusunda etkinlikler ortaya koyabilecekleri ve gerekçelerini yerine getiren bir uygulamaya dönüşeceği düşünülmektedir. Öğrencilerin kendilerini tanımalarına, hobilerini geliştirmelerine, becerilerini ortaya koymalarına yardımcı olacak tüm etkinlikler, serbest etkinlikler uygulamasının gerekçeleri ile örtüşecektir.

Serbest etkinlik uygulamasına ilişkin büyük ölçekli araştırmalar yapılarak, bu derslerin Türkiye genelinde nasıl uygulandığı ortaya konulmalıdır. Bununla birlikte serbest etkinlikler uygulamasına yönelik çalışmaların sosyal kulüplerle benzerlik ve farklılıklarını belirlemek adına sosyal kulüp çalışmalarının etkililiğini ortaya koyan araştırmaların da yapılması önerilmektedir.

5. Kaynakça

- Arslan, S. ve Özınar, İ. (2008). Öğretmen nitelikleri: ilköğretim programlarının beklentileri ve eğitim fakültelerinin kazandırdıkları. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi*, 2(1), 38-63.
- Altun, Y. S. ve Yalçın, S. (2011). Yeni ilköğretim Müfredatının Uygulanmasına İlişkin İlköğretim Öğretmenlerinin Görüşleri. *Milli Eğitim Bakanlığı Üç Aylık Eğitim ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 190, 92-100.
- Balcı, V. (2003). Ankara'daki Üniversite Öğrencilerinin Boş Zaman Etkinliklerine Katılımlarının Araştırılması. *Milli Eğitim Dergisi*, 158,1. URL:http://dhgm.meb.gov.tr/yayimler/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/158/balci.htm
- Bıkmaz, F. (2006). Yeni ilköğretim programları ve öğretmenler. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 39(1), 97-116.
- Bozak, A., Apaydın, Ç. ve Demirtaş, H. (2012). Serbest Etkinlik Dersinin Etkililiğinin Denetmen, Yönetici ve Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. *İlköğretim Online*, 11(2), 520-529.
- URL:http://www.google.com.tr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&cad=rja&ved=0CDEQFjAB&url=http%3A%2F%2Filkogretimonline.org.tr%2Fvol11say2%2Fv11s2m19.doc&ei=s70PUuD3IcGOtAa0h4GACA&usq=AFQjCNHtjG_DRrBmuBnDfVdAn3vVvlodZg&sig2=VfKbpQcSoVKWo7vyBQ7EqA&bvm=bv.56988011,d.Yms
- Büküşoğlu, N. ve Bayturan, A. F. (2005). Serbest Zaman Etkinliklerinin Gençlerin Psiko-Sosyal Durumlarına İlişkin Algısı Üzerindeki Rolü. *Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Ege Tıp Dergisi*, 44(3), 173-177. URL: http://egetipdergisi.com.tr/pdf/pdf_EGE_222.pdf
- Çubukçu, Z. ve Gültekin, M. (2006). İlköğretimde Öğrencilere Kazandırılması Gereken Sosyal Beceriler, *Ahmet Yesevi Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanlığı*, 37, 155-174.
- Dündar, H. ve Karaca, E. T. (2011). İlköğretim okullarında serbest etkinlikler dersinin değerlendirilmesi. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(2), 105-121.
- Ecless, J. S. & Barber, B. (1999). Student Council, Volunteering, Basketball, or Marching Band: What Kind of Extracurricular Involvement Matters? *Journal of Adolescent Research*, 14, 10-34.
- Ekinci, A. (2010). Japon Eğitim Sisteminden Türk Eğitim Sistemine İyi Örnekler. *Eğitim ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 39 (188), 32-48.
- Eurydice (2005). Avrupa Birliği Eğitim Ağı, Eurydice Türkiye Birimi. URL: <http://sgb.meb.gov.tr/eurydice/index.htm>
- Filiz, K. ve Özçalıküşu, O. (2001). Hatay İli Yatılı İlköğretim Bölge Okullarında Okuyan Öğrencilerin Boş Zaman Alışkanlıkları. *Atatürk Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 1(3), 82-87.
- Gün, E. S. (2013). Serbest etkinlik uygulamalarının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Middle Eastern & African Journal of Education Research*, 3, 21-32.
- Güven, S. (2008). Sınıf Öğretmenlerinin Yeni İlköğretim Ders Programlarının Uygulanmasına İlişkin Görüşleri. *Üç Aylık Eğitim ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 177, 224-235.
- Helvacı M. A. ve Kırıcı B. (2010). İlköğretim Okullarının Değişime Hazır Bulunuşluk Düzeyleri (Uşak İli Örneği). *Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Akademik Bakış E-Dergisi*, 21, 1-30.
- Kvale, S. (1996). *Interviews: An Introduction to Qualitative Research Interviewing*. London: SAGE.

- MEB. (2010). *İlköğretim okullar haftalık ders çizelgesi basın açıklaması*. Ankara, Milli Eğitim Bakanlığı Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği. Erişim Tarihi: 22.10.2011, <http://www.meb.gov.tr/duyurular/duyuruayrinti.asp?ID=7966>.
- MEB, Araştırma Geliştirme Birimi. (2012). Serbest etkinlikler ve sosyal kulüpler'in uygulanabilirliği üzerine bir anket çalışması. MEB Arge Biriminden fotokopi olarak elden alınmıştır.
- MEB (2013). Uşak-Merkez Milli Egemenlik Anaokulu, serbest etkinlikler. Erişim Tarihi: 05.11.2013, http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/64/01/965424/icerikler/serbest-zaman-etkinlikleri_171294.html.
- Oğuz, A. ve Bayındır, N. (2009). İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Öğretimi Planlamaya İlişkin Görüşleri. *İlköğretim Online*, 8(3), 901-922.
- Tezcan, M. (1981). *Eğitim sosyolojisine giriş*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları No:91.
- Sarikaya, İ. (2013). *Serbest zaman etkinlikleri dersinin öğretmen görüşlerine göre incelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*. Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (8. Basım). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yüksel, G. (2001). Öğretmenlerin Sahip Olmaları gereken Davranış Olarak Sosyal Beceri. *Milli Eğitim Dergisi*, 150,1. Web: http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/150/yuksel.htm adresinden 24.11.2013